

For Lovene burde alle være lige

Taler
Peder Flor

Dato
9 mai 1821

Sted
Stortinget

- 1 Det er en erkjendt Sandhed, at den store Magt og Indflydelse, som Adelen
under de før Souverainitetens Indførelse hos os nærmest foregaaende Konger
havde vidst at tilvende sig, og hvorved den i saa lang Tid havde nedtrykt de
5 øvrige Stænder, medens den stedse mere og mere svækkede Kongemagten, var
den nærmeste Anledning til Indførelsen af hiin i vort Norden aldrig før kjendte
Herskervælde. Intet var derfor naturligere, end at Enevoldsherren, der
fornemmelig ved den lærde Stands og Borgerstandens forenede Bestræbelser
havde erhvervet sin ubegrænsede Myndighed, vilde anvende denne til at hæve
de øvrige Stænder, og saameget mueligt jevne den forrige Ulighed. Dette
10 krævede sand Statsklogskab ikke mindre end Retfærdighed. Adskillige af
Adelens Forrettigheder bleve derfor strax ophævede, andre indskrænkede,
atterandre forvandlede til almindelige Borgerrettigheder. Men fuldendt blev
Værket ved Oprettelsen av den saakaldte privilegerede Stand, som ved
Privilegierne af 11te Februar 1679 forundtes alle Adelens Rettigheder, og
15 hvilken Stand indbefattede alle af Borgerclassen, der beklædte noget Embede i
Rangen, deres Hustruer og Børn. De følgende Konger vedbleve jevnlig at
indskrænke Adelens politiske Indflydelse i deres Stater, indtil den endelig hos os
allerede før vor nye Statsforandring var, saa at sige, næsten politisk død.
Individerne leve, men Standen er død. Intet Folk er derfor heller mere forberedt
20 til at see denne Indretnings totale Opløsning i Møde end det norske Folk.

- At gennemgaae ethver enkelt af deres endnu tilbageblevne Privilegier, vilde føre
til en for mit Øiemed unyttig Vidløftighed. Jeg tør og forudsætte, at Enhver i
denne ærede Forsamling kjender Samme, i det mindste lige saa godt som jeg. I
25 ingen af dem finder jeg noget Værn for Kongemagten, eller nogen Støtte for
Folket. Enten ere de ligegyldige, eller de stride imod enhver verlordnet
Statsforfatning. Det være mig alene tilladt at berøre nogle af de sidste:

a) I Livs- og Æressager, der ikke henhøre til militaire Sager, eller angaae

Fornærmelser, der kunne anledige Duell, maa Adelen søges i første Instants ved høieste Ret; for Greverne og Baronerne er høieste Ret endog ordinairt Værnething, og saaledes baade deres første og sidste Instants. Denne Forret anseer jeg for skadlig, fordi den ligesom strider mod de Grundsætninger, 35 hvorpaa Indretningen af flere Instantser er bygget.

b) En Adelsmand har Arrestfrihed for Misgjerninger, mod at stille Caution for Tilstædeblivelsen; Undtagelse har kun Sted, naar Forseelsen, som det hedder, gaaer paa Liv og Ære, da ingen Caution antages. Dette Privilegium strider enten 40 mod den offentlige Sikkerhed, eller det bør tilkomme enhver Borger uden Forskjel.

c) Grever og Baronere kunne desuden ikke fængsles for andre Forbrydelser end Majestætsforbrydelser, end ikke om det er Livssager, da de i saa Fald alene 45 forblive under Vagt paa deres Lehn. For Lovene burde alle være lige, og en grevelig eller friherrelig Morder er vel neppe mindre afskyelig eller farlig, end deslige Forbrydere af enhver anden Borgerklasse. Lehnsgrever og Lehnsbaroner maae ei heller for nogen Gjæld arresteres, uden deres forud dertil givne Samtykke. Denne Ret, troer jeg, burde enten ingen eller alle Borgere have.

50 d) Enhver Adelsmand, der driver Næringsvei i nogen Bye, er fritaget for borgerlige personelle Byrder i Kjøbstaden. N. L. 3 - 4 - II. Denne Bestemmelse strider altfor meget mod den borgerlige Lighed.

55 e) De have og hidtil været befriede for Udskrivning til Land- eller Søjtenesten, om de endog dertil forresten kunne være kvalificerede. Ingen Forret er mer stridende mod Adelens oprindelige Bestemmelse, at værne for Kongen og Riget, end denne. Tvivlsom er dog Retten nu efter vor Grundlov § 109.

60 f) Skattefriheden for deres Hovedgaarde i Almindelighed, og Grevernes desuden for 300, og Baronernes for 100 Tønder Hartkorn Bøndergods. Denne Frihed, som i Oldtiden blev Adelen tilstaaet, mod at levere og underholde for egen Regning et vist Antal Tropper til Landets Forsvar, hviler nu ei længer paa nogen retfærdiggjørende Grund; og hvorvel det i den senere Skattelovgivning er 65 antaget som Princip, at Skat paa Jord lige saa vel er paalagt det frie som ufrie Jordegods, saa er dog enhver Forret af denne Art uforsvarlig, saameget mere, naar, som jeg troer, de tilbageblevne Fordele ere langt fra at være ubetydelige.

70 g) Lehnsgodsernes Udelelighed til Fordeel for den ældste Arveberettigede. Skal
vor nye Statsforfatning vinde Kraft og Styrke, og skal vi sikkre os mod nye
Statsomveltninger, sa maa den sidste Levning af Lehnsvæsenet beredes sin
Undergang. Kun vogte vi os for at gjøre noget Individ Uret, i hvem det end er,
uden saavidt mueligt at erstatte ham hans Tab.

75

h) Amtmands-Forretningerne i Lehnene og Overdommerembederne i
Politisager kunne i ingen velorganiseret Stat fremdeles vedblive at være arvelige.

At opregne flere af vor Adels Forrettigheder anseer jeg her overflødigt, saameget
80 mere som de Berørte uden Tvivl ere de vigtigste.

Jeg gaar nu over til Hovedspørgsmaalet i denne Sag, om eller hvorvidt den i
Norge værende Adels Privilegier bør ophøre med de nu levende adelige
Personers Død? At den Magt i Staten, der tillægger een Borgerklasse viss
85 Forretigheder for alle de Øvrige, ogsaa er berettiget til at bestemme disse
Privilegiers Ophør, naar Grundene for deres Vedbliven ophøre, er en Sætning,
som almindelig erkjendt ikke trænger til Beviis hos os, saameget mindre som vor
Adels Privilegier af 12te Marts 1673 ere givne med udtrykkelig Forbeholdenhed
af Lovgiverens Ret til ved nye Love og Anordninger annerledes at bestemme.

90

Da den til nærværende Sags behandling valgte Committee har indstillet
alternativ, at de tvende næstforegaaende Storthings Beslutninger om Adelen
enten bør udsættes eller uforandret antages paa dette Storthing, saa skal jeg nu
tillade mig at anføre de Grunde, paa hvilke jeg troer, at Udsættelsen ikke kan
95 eller bør bifaldes. Jeg antager nemlig, at det er Storthingets ueftergivelige Pligt,
endelig at afgjøre Sagen. Af den Eidsvoldske Rigsforsamlings Forhandlinger
3die trykte Hefte, Side 45, erfares, at da der paa Rigsforsamlingen opkastedes
Spørgsmaal om Adelens arvelige personelle og blandede Privilegier enten strax
skulle decreteres ophævede med den da levende Adels Død, eller om
100 Qvæstionens Afgjørelse skulde udsættes til næste Thing, blev det Sidste af den
constituerende Forsamling under 7de Mai 1814 ved Votering med 62 Stemmer
mod 46 antaget. Denne Beslutning, som under 19de Mai næsteften blev
expederet af Rigsforsamlingen, som en Declaration i Form af Adresse til
Kongen, anseer jeg som en Beslutning, der for det næste som ethvert følgende
105 Storthing har Grundlovskraft, indtil den opfyldes.

At Rigets første constitutionelle Konge ei ved Kundgjørelsen af denne

110 Beslutning sanctionerede Samme som Lov, kan efter min Overbeviisning ei
formindske dens ubetinget forpligtende Kraft for noget Storthing. Hiin Konge
var af Rigsforsamlingen ikke anmodet om at give Beslutningen sin kongelige
Sanction, men var end dette skeet, som det ikke er, bliver Beslutningen for os
ikke mindre bindende. Jeg maa herved tillige paaberaabe mig Rigsforsamlingens
115 sjette Hefte, Side 56-59. Man vil af de anførte Steder, sammenholdte med
hinanden, erfare, at Beslutningen er fattet den 7de Mai, altsaa førend
Kongevalget, og igjen fremtaget eller refereret den 18de, og expederet den 19de,
samt endelig publiceret unde 23de samme Maaned. Endelig gjentoges ogsaa
denne Beslutning paa det overordentlige Storthing under 25de November s. A. i
hvis Henseende jeg tør paavise det overordentlige Storthings Forhandlinger
120 fjerde Hefte Side 454 og 455.

Alligevel har den ærede Indstillings Committee foreslaaet Beslutningens
Henlæggelse eller Udsættelse til næste Storthing, bevæget dertil, som den siger,
at Hans Majestæt Kongens gjentagne faderlige Advarsel om Udsættelse, i
125 Forening med Høistsammes Løfte om at ville til næste Storthing sanctionere
Beslutningen, hvis den ogsaa da uforandret forelægges ham til Antagelse.

At Hans Majestæt, vor gode Konge, med faderlig Ømhed omfatter enhver
enkelt af Hans Undersaatter, som ei dertil er aldeles uværdig, dette vilde efter saa
130 mange gjentagne Erfaringer røbe dem uædleste Mistillid at omtvivle. Men som
den ømme Fader, for at vedblive i Lignelsen, ofte uden tilstrækkelig Grund,
ængstes for de Farer, der kunne møde de elskede Børn, saa og stundom sikkert
den gode Konge. Men Norges Storthing repræsenterer det hele Folk, der ei uden
Misforstaaelse kan lignedes med et Barn. Overeensstemmende med Grundlovene
135 for vort Borgersamfund, skal Storthinget ved Siden af Monarken bedømme og
afgjøre Rigets vigtigste Anliggender. Her ophører Lignelsen mellem Faderen og
Barnet.

Man har paaberaabt sig Hans Majestæts Meddelelser om det Betænkelige i for
140 Tiden at sanctionere en Beslutning, som saa synlig stride mod de mægtigste
Staters Politik, og at man derved sandsynlig vilde fremkalde deres Misnøie og
udsætte Riget for de største Farer og Opofrelser. Det være mig tilladt herved at
spørge, om det uden de meest utvetydige factiske Beviser kan antages, at nogen
fremmed Magt, der, stiltiende eller udtrykkelig, har erkjendt vor Constitution,
145 som nu uforstyrret har vedvaret paa 8de Aar vil indblande sig i vor indvortes
Statsbestyrelse, og foreskrive Folk og Konge, hvilke Love de maae give og ikke

give, allerhelst naar disse, som her, staae i den nøieste Harmonie med den
gjeldende Forfatning? Forgjeves indvender man, at Begivenhederne i det sydlige
150 Europa kun altfor meget stadfæste det Modsatte. Jeg svarer dertil, at de militaire
Statsomveltninger i Europas sydlige Lande ingenlunde kunne lignedes med vort
Storthings lovmedholdige Fremfærd. Spørgsmaalet er her ikke om at omstyrte
med Bajonetter en lovlig Statsforfatning, men om at opretholde den. Hvo seer
ikke, at naar Trudslers udenfra bestemme Storthingets Beslutninger i Rigets
155 indvortes Anliggender, at vi da have ophørt at existere som Stat, at vi selv have
omstyrtet vor Forfatning? Hvad om Norges Mænd, der i Dag for 7 Aar siden
vare samlede paa Eidsvold, havde lyttet til de Skrækkebilleder, nogle Svagsindede
ville foregøgle dem, skulle vi da nu havt den Constitution, under hvis Skjold vi
her ere samlede, ved hvilken vi alle glæde os, og som saa at sige er den eneste
160 Trøst, der er levnet Folket i deres Gjenvordigheder.

End sidde der iblandt os de Mænd, der lagde [Grund]stenen. De ville ikke i Dag
tilintetgjøre Deres eget Værk. End luer i deres Barm den samme
Fædrenelandskjerlighed; derom er jeg fast overbeviist, om end nogle alt for
165 hastige Dommere over andres Hjerter maatte mene, at Luen nu straalere i en
mattere Glands.

Man indvender, at Storthingsbeslutningens henlæggelse er Kongens Ønske,
hans gjentagne Anmodning til Storthinget. Det er tungt, visselig tungt, at
170 Kongens og Folkets Ønske skal staae i Strid. De arvelige Privilegiers Ophævelse
med de nu levende Besidders Død er den hele Nations Ønske, der i en Række
af Aar har udtalt sig saa bestemt, ei alene gennem to paa hinanden følgende
Storthing, men derhos ved saamange andre Leiligheder, at sikkert ikke En af os
drager denne Almeenvillie i Tvivl. Og bør denne vel for Folkerepræsentanten
175 have mindre Vægt end den meest elskede Konges Villie, naar disse uheldigviis
maatte være forskjellige?

Man har sagt, at Skridtet er for pludseligt eller overilet. Jeg har søgt at vise, at
Folket siden Statsrevolutionen af 1660, følgelig i meer end halvandet
180 Aarhundrede, dertil er forberedet. Og endnu vil en Menneskealder hengaae,
inden Beslutningen har opnaaet sin fulde Virkning. I fulde 6 Aar har
Beslutningen været forelagt Folket til Prøve og Europas Magthavere til Skue.
Enten forstaaer jeg ei hvad Overilelse er, eller dette Skridt visselig er [ei] overilet.

185 Nogen vil maaskee sige: kan Storthinget ikke lade denne Sag aldeles uafgjort, hvi

gaaer mon da ei en Middelvei, og foreslaaet endeel af disse Privilegier ophævede, med Bibehold af Resten indtil videre. Jeg svarer hertil, at intet saadant bestemt Forslag hidtil er fremkommet, verken fra Regjeringen eller fra nogen enkelt
190 Medlem af Stortinget; for min Deel seer jeg mig ikke istand til at fremkomme med nogen saadan Proposition. Ogsaa troer jeg, at den her omhandlede Beslutning meget vel kan antages uforandret. I det mindste seer jeg ei, hvorledes Samme kan siges at stride mod Grundlovens § 97, da her jo intet Spørgsmaal er om at anvende Loven paa noget Individ's foregaaende Handlinger. Og skulde
195 herved Nogen, tvertimod hvad Beslutningen forudsætter, beviisligen berøves Rettigheder, hvoraf han for Tiden er i lovlig Besiddelse, da vilde dette vistnok være et Uheld, men om hvis Erstatning, forsaavidt denne lod sig beregne, han da paa lovlig Maade fik at henvende sig til rette Vedkommende.

200 Sluttelig tillader jeg mig at tilføie, at Adelen blot som Adel betragtet, det er med dens Rang og Præjudicer for alle andre Borgerclasser, aldrig kan være nogen Støtte for Kongemagten, saafremt dette Fortrin ei skal bestaae i en udelukkende Forret til alle vigtige Embeder i Staten, og dessuten saa betydelige blandede Privilegier, at Landets betydeligste Rigdomme maae tilflyde den, og disse
205 Fordele tillige ere betingede af Kongemagtens Opretholdelse. Men Erfarenhed har lært, at denne unaturlige Ulighed ei kan bestaae; og nu vilde den endog være physisk umuelig igjen at indføre. I Adelens Sted træder et langt naturligere Værn for den borgerlige Orden, det er Embedsclassen, som, dannet og forædlet ved videnskabeligt Studium, gjør et langt stærkere Baand mellem Folket og Kongen.

210 Alle Grunde tale saaledes for Adelens Ophævelse, og jeg indseer ikke, at der kunde gives anden Grund, end de politiske Ubehageligheder, som hans Majestæt befrygter at det kunde have for Riget, hvis Adelen ved Lov her i Riget ophæves. Ogsaa om denne Gjenstand er ovenfor sagt det Fornødne, endskjønt
215 der kan siges, at Europas Cabinetter i deres Beslutninger neppe altid holde sig Fornuftsgrunde efterrettelige, og at det kunde altid være betænkeligt, at ophæve Adelen for nogle faa Familiers Skyld; men disse Betragtninger kunne her ikke længere tages Hensyn til, fordi Lagthinget kun har at bedømme Odelstingets Lovforslag, hvis Spørgsmaalet er endnu i tre Aar at udsætte Adels-Lovens
220 Antagelse. Lagthinget maa derfor enten antage eller henlægge Lovforslaget. Derimod kan Lagthinget indstille til Odelstinget at sende Loven til Stortinget med det Forslag at Stortinget i den Adresse, som det overensstemmende med Grundlovens § 79 haver at indsende, overlader til Hans Majestæt, hvis politiske Conjuncturer maatte foranledige, at kongelig Sanction kunde være skadelig for

Riget, at da denne Sanction saavel som Lovens Publication udsættes i tre Aar, hvorved ikke rettere skjønnes, end at Hans Majestæts Ønske i det Væsentlige er opfyldt, hvilket desaarsag af mig foreslaaes.

230 Jeg stemmer saaledes for, at Odelstingets Lovforslag uforandret antages.

Kilde

235 Storthings Forhandlinger i Aaret 1821, del II, s. 745-757.

Emner

Adel, Innlegg i Stortinget, Lovgivning

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/for-lovene-burde-alle-vaere-lige>

240

245

250

255

260